

VIDA, LLIBRES I LITERATURA. EL PENSAMENT I L'IDEARI D'ARTUR BLADÉ I DESUMVILA A PARTIR DE LES SEVES LECTURES

XAVIER SERRAHIMA

Càrrec de l'autor

Per a Artur Bladé i Font,
amb un agraïment que no podria expressar en paraules.

On ne doit écrire que de ce que l'on aime.

Ernest RENAN

*Tota bona crítica ha de ser una lliçó (sense que en tingui el to)
i una exposició d'idees que en suscitin d'altres.*

Artur BLADÉ I DESUMVILA

OBJECTIU I JUSTIFICACIÓ

L'objectiu i la justificació d'aquest treball, que pretén aprofundir en el pensament i l'ideari d'Artur Bladé i Desumvila a partir de les seves lectures, és mirar d'omplir un buit que existeix en la bibliografia d'aquest magnífic autor benissanetà.

Per més que, per fortuna, a poc a poc, va fent-se més patent la necessitat d'estudiar la seva obra i, per tant, va augmentant de manera progressiva la bibliografia sobre el seu autor —entre d'altres, ho podem constatar a la pàgina que li dedica el web Beabà¹—, encara no ha assolit el nivell d'assiduïtat que, en dreta llei, entenc que li correspondria.

Assiduitat —o, més ben dit, normalitat— que posaria de manifest que, amb passa segura, va ocupant el lloc que li pertoca a l'altar de les lletres catalanes. La qual cosa, cal remarcar-ho, permetria que en futurs estudis, no calgués parlar tant d'*objectiu i justificació*, sinó, simplement, d'objectiu del treball, aplicant a l'escriptor de les Terres de l'Ebre les paraules que escrivia el seu tan estimat i lloat mestre, Antoni Rovira i Virgili, a la part final del pròleg de la *Història nacional de Catalunya*: "Avui, nosaltres, en escriure [...] aquest llibre nostre, no havem d'intentar cap justificació, ni havem de donar explicacions."²

L'objectiu, doncs, consisteix a determinar com, i sobretot fins a quin punt, les lectures d'una persona tan generosament llegidora com Bladé i Desumvila condicionaren o modelaren el seu pensament o ideari.

O, per expressar-ho amb major exactitud, si el modelaren. Atès que, en aquest punt, ens és lícit demanar-nos que és primer, si l'ou o la gallina: són les lectures les que condicionen el pensament de la persona o bé si són els pensaments de la persona el que condicionen les seves lectures. L'escriptor tarragoní fou qui fou per les seves lectures, o escollí les seves lectures pel que era?

METODOLOGIA

A fi de poder dur a terme una interpretació dels textos bladerians, he procurat consultar tot un seguit d'obres de caràcter científic i acadèmic sobre aquestes qüestions, que m'han permès un major —i millor— aprofundiment de l'estudi, tant des del punt de vista metodològic com crític.

Entre d'altres, he llegit amb suma atenció les obres següents:

ECO, Umberto (1991): *Els límits de la interpretació*. Barcelona: Edicions Destino.

LEWIS, C.S. (1998): *Un experiment de crítica literària*. Barcelona: Quaderns Crema.

TODOROV et al., Tzvetan (1970): *Teoría de la literatura de los formalistas rusos*. Mèxic: Siglo XXI.

BARTHES et al., Roland (1974): *Análisis estructural del relato*. Buenos Aires: Tiempo Contemporáneo.

BARTHES, Roland (1973): *El grau zero de l'escriptura*. Barcelona: Edicions 62.

"L'OBJECTIU,
DONCS, CONSISTEIX
A DETERMINAR COM,
I SOBRETOT FINIS
A QUIN PUNT, LES
LECTURES D'UNA
PERSONA TAN
GENEROSAMENT
LLEGIDORA COM
BLADÉ I DESUMVILA
CONDICIONAREN O
MODELAREN EL SEU
PENSAMENT O IDEARI."

FOUCAULT, Michel (1996): *De lenguaje y literatura*. Barcelona: Paidós.

MUKAROVSKY, Jan (1971): *Arte y semiología* (Marchán Fiz, S. ed.) Madrid: Alberto Corazón.

La metodologia d'aquest estudi es basa en dues vies complementàries: en primer lloc, en la lectura —i corresponent “buidatge”— de tots els apunts de la seva *Obra completa* —en especial, dels seus llibres més pròpiament memorialístics o diarístics: el volum 9 i els 11 i 12, sobretot— que facin referència a les seves continuades lectures; en segon, en la consulta acurada del fons documental de l'autor.

El “buidatge”, doncs, ha de fer-se, inevitablement, combinant les dues aportacions, la de les obres publicades i la dels seus fons personals, conservats i custodiat per l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre (ACRE).

Considero que, sense la combinació de les dues vies —obra publicada i fons personal— l'estudi no seria prou complet.

De la comparació detallada, i cronològica, de les diverses fases o etapes dels escrits de Bladé i Desumvila sobre les seves lectures penso que se'n podrà extreure unes conclusions de gran interès, tant des del punt de vista literari com humà: ens permetrà conèixer molt millor, doncs, el pensament de l'home i de l'escriptor —de l'home que era escriptor.

A més a més, l'estudi directe dels originals permetrà, així mateix, mitjançant la datació exacta de la seva redacció, fer-nos una idea de la seva evolució cronològica.

L'anàlisi de les seves lectures, aprofundit i amb criteri cronològic, permetrà resseguir el seu procés de formació intel·lectual, des de ben jove fins als seus darrers dies.

Al mateix temps, permetrà donar testimoni de la gran importància que té la preservació dels fons personals dels artistes i escriptors a l'hora de tractar de fer un estudi, diguem-ne, arqueològic: que parteixi de la seva base més profunda, o primària cronològicament, per arribar a l'exterior, a la que finalment ha quedat.

MODEL D'INTERPRETACIÓ

Per decantar-se per un o altre dels múltiples models d'interpretació possibles, el primer que cal és assajar d'establir què entenem per narració i com convindria analitzar-la.

En aquest sentit, el criteri de Roland Barthes entenc que resulta imprescindible:

Le récit, comme objet, est l'enjeu d'une communication: il y a un donateur du récit, il y a un destinataire du récit. [...] le problème n'est pas d'introspecter les motifs du narrateur ni les effets que la narration produit sur le lecteur; il est de décrire le code à travers lequel narrateur et lecteur sont signifiés le long du récit lui-même. [...]

Qui est le donateur du récit? Trois conceptions [...] *La première* considère que le récit est émis par une personne (au sens pleinement psychologique du terme); [...] le récit (notamment le roman) n'est alors que l'expression d'un je qui lui est extérieur. *La deuxième* conception fait du narrateur une sorte de conscience totale, apparemment impersonnelle, qui émet l'histoire d'un point de vue supérieur, celui de Dieu [...] *La troisième* conception, la plus récente (Henry-James, Sartre) édicté que le narrateur doit limiter son récit à ce que peuvent observer ou savoir les personnages: tout se passe comme si chaque personnage était tour à tour l'émetteur du récit.³

“PER DAMUNT
DE TOT, DONCS,
PENSO QUE
QUALSEVOL OBRA
DE CREACIÓ
ARTÍSTICA CAL QUE
ES PUGUI SOSTENIR
—I DEFENSAR— PER
SI MATEIXA, SENSE
AJUDA EXTERNA.”

Pel que es refereix, estrictament, al model d'interpretació que he seguit al llarg de l'estudi, després de calibrar amb cura les diverses opcions, m'he decantat per fer una lectura tan objectiva —o, millor, *literal*: l'objectivitat pura és una quimera inabastable— com m'ha estat possible; deixant de banda, doncs, qualsevol mena d'interpretació que no es pugui extreure del mateix text.

La qual cosa no significa, en cap cas, que no calgui tenir sempre present el caràcter fonamental que té el moment històric i el context en què es crea l'obra d'art i la influència que aquestes circumstàncies poden tenir sobre la mateixa creació.

Tindria ben poc sentit no tenir en compte el moment històric i la societat quan s'interpreta un text —el *temps* i el *lloc* on es produeixen—, però, al mateix temps, cal tenir ben present que el moment present, que el fet que la nostra interpretació sigui feta des d'un punt en la història i no des d'un altre, també tindrà influència en la nostra manera de veure.

Com en tindrà, per més que ho tinguem tothora en consideració i fem els majors esforços per limitar-ne els efectes, el nostre propi tarannà, la nostra visió lectora, que variarà —i *ha de variar*— d'un lector a un altre, tal i com ha asseynalat Umberto Eco:

D'un costat assumim que interpretar un text significa treure'n a la llum el significat intencionat per l'autor o, en tot cas, la seva natura objectiva, la seva essència, una essència que, com a tal, és independent de la nostra interpretació.

De l'altre, assumim en canvi que els textos poden ser interpretats infinitament.

[...] Interpretar significa reaccionar al text del món o al món d'un text produint uns altres textos. [...] El problema, per tant, no consisteix a discutir la vella idea que el món és un text que *pot* ser interpretat (i viceversa), sinó a decidir si té un *significat* fix, una pluralitat de significats possibles, o si, al contrari, no te cap significat.⁴

La qual cosa determina que

Un text, una vegada ha estat separat del seu emissor (i de la intenció a més del seu emissor) així com de les circumstàncies concretes de la seva emissió [...], flota [...] en el buit d'un espai potencialment infinit d'interpretacions possibles. En conseqüència, cap text no pot ser interpretat d'acord amb la utopia d'un sentit autoritzat, definit, original i terminal. El llenguatge diu sempre alguna cosa més que el seu inaccessible sentit literal, perdut ja des de l'inici de l'emissió textual.⁵

Per damunt de tot, doncs, penso que qualsevol obra de creació artística cal que es pugui sostenir —i defensar— per si mateixa, sense ajuda externa.

Pel que fa a això, sóc més aviat partidari de les idees que Marcel Proust expressà en el seu cèlebre *Contre Sainte-Beuve*:

La fameuse méthode [de Sainte-Beuve], [...] qui consiste à ne pas séparer l'homme et l'œuvre, à considérer qu'il n'est pas indifférent pour juger l'auteur d'un livre [...] d'avoir d'abord répondu aux questions qui paraissaient les plus étrangères à son œuvre (comment se comportait-il, etc.), à s'entourer de tous les renseignements possibles sur un écrivain, [...], cette méthode méconnaît [...] qu'un livre est le produit d'un autre moi que celui que nous manifestons dans nos habitudes, dans la société, dans nos vices.⁶

En aucun temps, Sainte-Beuve ne semble avoir compris ce qu'il y a de particulier dans l'inspiration et le travail littéraire, et ce qui le différencie entièrement des occupations des autres hommes et des autres occupations de l'écrivain. Il ne faisait pas de démarcation entre l'occupation littéraire, où [...] nous nous remettons face à face avec nous-mêmes, nous tâchons d'entendre, et de rendre, le son vrai de notre cœur, et non la conversation!⁷

En réalité, ce qu'on donne au public, c'est ce qu'on a écrit seul, pour soi-même, c'est bien l'œuvre de soi.⁸

Com a darrer argument d'autoritat, recorro a la mateixa obra de Bladé i Desumvila, que a *L'exiliada, 1939-1940*,

transcriu una ben escaient reflexió de Francesc Pujols sobre aquesta qüestió, que subscriu quasi per complet:

L'art digne d'aquest nom és més que forma i més que tècnica. L'art digne d'aquest nom, conté vida. I si la crítica només té per base el criteri subjectiu, el crític no pot passar de dir "això m'agrada", és a dir, prendre per pretext l'obra d'art per parlar d'ell mateix, que és una cosa que plau a tothom... Sobre l'objectivitat i la subjectivitat de la crítica d'art, s'ha discutit molt. I les discussions continuaran *in saecula saeculorum* mentre no s'inventi l'*esteticòmetre* que serà, com el seu nom indica, un aparell que mesurarà la quantitat de bellesa que conté un quadre o una simfonia. Ironies a part...

"EL SEU, DONCS,
ÉS PER DAMUNT
DE TOT, UN JO QUE
ESCOLTA, LLEGEIX
I —EL QUE ÉS MÉS
RELLEVANT— ESCRIU
LES EMOCIONS, LES
REACCIONS I LES
REFLEXIONS QUE
LI PROVOQUEN LES
CONVERSES QUE SENT
I LES LECTURES QUE
DUU A TERME."

INFLUÈNCIA DE LES LECTURES EN EL PENSAMENT DE BLADÉ I DESUMVILA

Creure que la llibertat ho pot solucionar tot és tan absurd com creure en la bondat natural de l'home.

Si és cert que allò que llegim acostuma a produir un gran ressò en allò que som, i que el ressò encara és major quan qui llegeix és un escriptor o un pensador, en el cas de l'autor de *L'exiliada* —avidíssim lector i impenitent grafòman— la influència de les seves lectures en el seu ideari i en la seva manera d'escriure (que no tan sols són germanes, sinó germanes bessones) és tan pregona que no és possible conèixer-lo de veritat sense analitzar-les amb detall.

Ho especifica, amb la seva acostumada contundència, Francesc Pujols en una de les extenses i tan profitoses converses que mantingué a Montpeller amb el seu amic benissanetà:

Em vaig convèncer que per divulgar les idees, siguin les que siguin, val més un llibre que cent conferències. Els llibres s'arrapen fort —quan s'arrapen, que no tots s'arrapen—, i llur interès —si en tenen, perquè no tots en tenen— perdura i es propaga.

I, és clar, si volem rastrejar-les, la nostra font d'atenció primordial —tot i que degudament complementada amb qualsevol altra que tinguem al nostre abast— és la seva mateixa *Obra completa*. I, més en concret, la seva producció més pròpiament diarística, sobretot en aquells moments ens els quals el gran memorialista del *nosaltres* —*d'un temps i un país*— parla més del jo.

D'un jo que s'ha anat bastint a poc a poc a ell mateix mitjançant una sàvia —i efectiva— combinació entre el seu

tarannà contemplatiu (o, més ben dit, d'espectador, que, dotat d'una memòria prodigiosa, escolta i assimila tot el que sent) i el seu goig lector.

El seu, doncs, és per damunt de tot, un *jo* que *escolta*, *llegeix* i —el que és més rellevant— *escriu* les emocions, les reaccions i les reflexions que li provoquen les converses que sent i les lectures que duu a terme.

I on les escriu —o transcriu— amb major pregonesa i llibertat és, sens dubte, als seus dietaris. Per fer-nos-en una idea inicial, n'hi haurà ben bé prou amb un tast, transcrivint les consideracions que apuntava al seu *Fulls d'un dietari, 1972-1974* en llegir el *Diari de la diàspora* de Dom Pere Coromines.

Parlava de l'obra del gran prohoms, però li hauria servit perfectament per referir-se a la d'ell mateix:

Aqueix Diari, tot i que és breu, és un document valuós per a conèixer l'ànima d'aquest gran escriptor, [...] humanista i sentimental, i d'una irrefragable bondat que traspua en nombroses pàgines de la seva obra. El text esmentat dóna a conèixer també el que pensava sobre la vida, els fills, l'amor, l'amistat, la pàtria...

PRIMERES INFLUÈNCIES

Per analitzar d'una manera adient com han influenciat —o, més exactament, fins a quin punt o en quina mesura— les seves lectures el pensament, l'ideari i, en conseqüència, l'obra d'un autor, entenc que té una importància cabdal saber a partir de quina edat començà a llegir, a convertir la lectura en un hàbit que aniria sedimentant en el seu esperit; que aniria formant —i con-formant— la seva manera d'ésser i de pensar.

Per fortuna, la seva condició de magnífic memorialista li permeté llegar-nos una imatge molt precisa del seu primer contacte amb la lletra impresa. Tot i que en aquell moment no en podia ésser conscient, amb el temps, va anar prenent consciència del caràcter decisiu —fundacional, gosaria dir-ne— d'aquell primigeni (i avançat) encontre amb els llibres:

[A la golfa hi] vaig descobrir [...] l'existència d'un estat d'ànim, inefable aleshores, i que anomeno la *solitud contenta*, la joia d'estar sol i, alhora, acompanyat de presències invisibles, de veus que només jo podia escoltar, de visions més amables que la realitat...

Tot això, és clar, en aquells temps, només eren sensacions confuses, però amb el temps han madurat i han esdevingut vivències, factors constitutius de la meua manera de ser. Vivim per la memòria, aquesta tomba plena de vida.

L'entusiasme amb què s'hi refereix Bladé i Desumvila no deixa lloc a l'equívoc sobre la importància que li concedeix:

Sempre vaig ser un devorador de lletra impresa i em vaig avesar a llegir, de petit, pel fet d'haver trobat molts llibres a casa. [...] El meu avi, Enric Desumvila, va ser molts anys secretari del poble i ell m'ensenyà les primeres lletres. De manera que, quan vaig anar a estudi, jo ja sabia llegir. El mestre era el senyor Antoni Nat —de grata memòria— i quan jo tenia dotze anys, ell em va fer escriure el primer treball per a publicar en una revista del Magisteri. La lliçó que es pot treure d'això és que *per a poder escriure una mica bé, cal llegir molt*. La segona lliçó és que cal que els nois tinguin llibres a casa perquè és així com s'adquireix el costum de llegir. Tingueu, doncs, força llibres, guardeu-los i tracteu-los bé (si els llibres són bons, és clar).

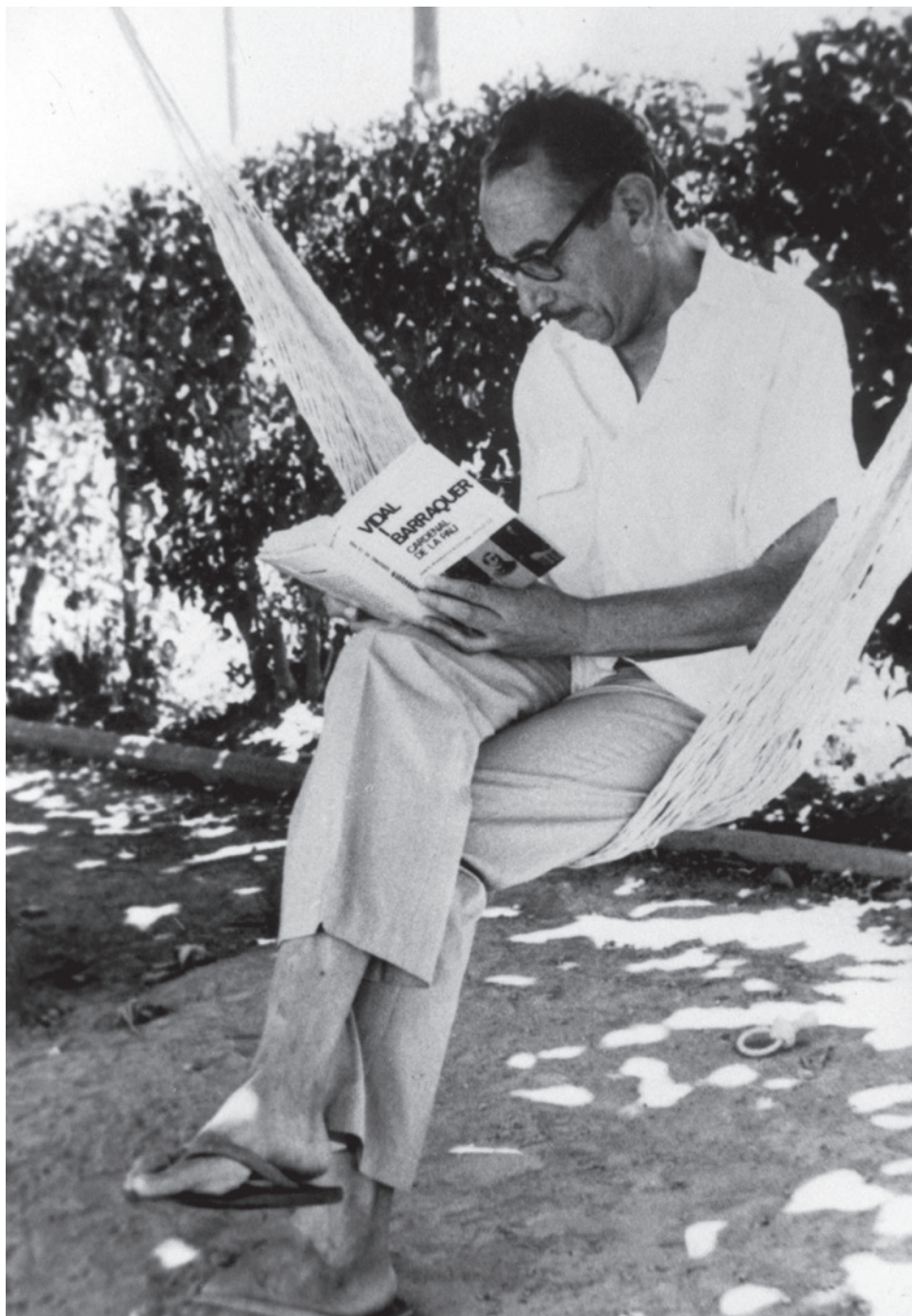
[...] I recordeu sempre que *si bé la riquesa material d'un poble és important, potser encara ho més la riquesa espiritual, o sigui, la CULTURA*.

Així com de l'agraïment que sent per haver nascut en una família on, des de ja fa generacions —“El meu pare va pujar dretament i va aprendre de llegir i solfejar, al mateix temps.”; “[El meu avi], gran lector, rebia cada dia el diari i de llegir no se'n cansava mai. Va ser una passió que m'encomanà.”; “El meu avi [...] s'estimava més que llegís que no pas que anés a nedar o a *balair*, com deia l'àvia...” —, l'existència no es pot concebre sense la lectura:

Generalment l'hàbit de llegir (“Ce vice impuni”, com definia la lectura el vell Anatole France) comença, de menut, gràcies a una circumstància favorable, com, per exemple, trobar llibres a casa. I si el pare de l'infant compra i llegeix llibres, el lector precoç rep un doble estímul. Parlo per experiència. A la casa on vaig néixer i vaig viure de petit, els llibres no hi mancaven; i el goig de llegir —abans fins i tot que n'aprengué— el veia reflectit en el rostre del meu venerable avi matern, lector incansable i àdhuc una mica lletraferit. Fou el meu primer mestre.

EL PUNT D'INFLEXIÓ: ANTONI ROVIRA I VIRGILI

No crec que hi hagi dubte que, així com els llibres que trobà a les golfes de l'avi Desumvila suposaren el primer pas per a la seva vocació com a escriptor, el segon el suposà entrar en contacte amb aquell que —juntament amb Francesc Pujols, tot i que aquest en un segon terme, car no comparteix els seus principis literaris ni el seu estil— reconeixeria com el seu mestre: Antoni Rovira i Virgili.

Artur Bladé i Desumvila llegint al jardí de la que va ser casa seua a Benissanet després del seu retorn de l'exili mexicà. Arxiu familiar, cedida per l'Associació Cultural Artur Bladé i Desumvila

Una importància cabdal que destaca, entre moltes altres ocasions, a *L'edat d'or*, tot parlant d'un altre prohoms de les nostres lletres: “La poesia de Josep Carner fou un esdeveniment en la meua vida tal com ho havia estat la prosa de Rovira i Virgili, de qui a la biblioteca Arús vaig llegir també, per primer cop, *El principi de les nacionalitats*.”

Un contacte que, com sembla que havia d'ésser el seu destí o la seva planeta, es produí en primer lloc a través dels seus llibres, de les seves obres, i més tard personalment. Els llibres, doncs, sempre com a primer inici.

El mestratge de Rovira jo l'havia rebut principalment d'una obra seva, *Nacionalisme i federalisme*, i, tot seguit, dels seus articles a *La publicitat* i, després, a *La Nau*. D'aquell llibre avui encara en recordo frases senceres.

La meua admiració per l'il·lustre tarragoní augmentà amb la lectura de *Teatre de la Natura*, publicat el 1928. [...] Jo tinc les imatges d'aquell “teatre” (*Els marges vells, Elegia de la vinya, Vila de Prades vermella, Les roses, Les orenetes, Les oliveres* i d'altres i d'altres) per joies literàries, en la forma i el fons, destinades a viure tant com viurà la nostra llengua.

Tanmateix, per més que s'estimés i apreciés en gran mesura aquelles “joies literàries” en prosa, que considerava immarcescibles, el que li deixà una petja indeleble no fou tant l'habilitat literària de l'escriptor de Tarragona, sinó el seu pensament, el seu ideari polític i social que, combinat amb el seu tarannà, convertiren Bladé i Desumvila en el més fidel dels seus seguidors —i, amb el temps, en el més avantatjat dels seus deixebles:

Per aquell temps, vaig llegir tot el que vaig trobar seu a les llibreries i a les biblioteques [...] i, sobretot, el primer volum de la seva *Història Nacional de Catalunya*, història que va començar a escriure, com ell mateix diu al lllindar de l'obra, “amb una alegria de combat” i la qual, a mi, a mesura que l'anava llegint, em feia l'efecte d'un d'aquells esdeveniments que marquen per sempre la nostra vida.

Com no podria ésser d'altra manera, la indiscutible, majúscula influència de l'historiador i polític tarragoní on la reconeix més clarament és tant en el pròleg —escrit el gener del 1980— com en la primera part del llibre (“Els antecedents”) d'*El meu Rovira i Virgili*: “Em sento massa influït no solament per l'obra roviriana, sinó per l'exemplaritat d'una vida en la qual les virtuts eclipsen, als meus ulls, qualsevol possible defecte, per a poder ser objectiu.”

“LA POESIA DE JOSEP CARNER FOU UN ESDEVENIMENT EN LA MEVA VIDA TAL COM HO HAVIA ESTAT LA PROSA DE ROVIRA I VIRGILI, DE QUI A LA BIBLIOTECA ARÚS VAIG LLEGIR TAMBÉ, PER PRIMER COP, *EL PRINCIPI DE LES NACIONALITATS*.” (BLADÉ I DESUMVILA, *L'EDAT D'OR*)

LIBRES I LECTURES

La veritable biografia de Francesc Pujols era la història del seu pensament i dels seus llibres.

En entrar a estudiar amb detall la influència que sobre el seu pensament i ideari van tenir les nombroses lectures que dugué a terme Bladé i Desumvila des de la seva entrada a l'adolescència fins a la seva daurada senectut, em centraré en primer lloc en la vessant pròpiament ideològica del pensament per fer-ho, tot seguit, en el seu ideari literari.

LECTURES I IDEARI

Cadascú pensa com pot i no com vol.

Francesc Pujols

L'ideal és la llibertat unida a la justícia.

Pel que fa, doncs, a la vessant ideològica, tal i com narra *L'edat d'or*, a partir que anava fent-se gran, que deixava enrere la noiesa idíl·lica que visqué en la *solitud contenta* de les golfes de l'avi, la seva primera constatació relacionada amb els llibres fou ben negativa: "L'any [1925] [...] de les meves converses amb les persones grans, en vaig poder deduir molt aviat que cap cosa de les que havia après a estudi i en els llibres, no em servia de res en la vida de cada dia."

A l'inrevés del que ell s'imaginava, aquella activitat fantàstica de la lectura, que li permetria combinar, gairebé màgicament, el goig amb l'aprenentatge no resultava tan atraient per als que l'envoltaven. Així "ningú no es preocupava del Diluvi Universal, ni dels romans, ni del sacrifici de Numància, ni dels reis gots (jo em sabia tots llurs noms de memòria), ni dels moros, ni de la batalla de Lepanto, ni de la fecundació de les plantes, ni de les equacions, ni dels cossos simples, ni de la desembocadura dels rius, ni dels antípodes, ni del sistema planetari", ni —el que encara li devia semblar molt més greu— "del viatge del *Nautilus*, ni del Quijote, ni dels poetes romàntics, ni tan sols del Conde de Montecristo".

La seva estranyesa o sensació d'inadaptació no començà a canviar fins que, en començar a publicar regularment els seus articles, trobà persones amb inquietuds similars a les que ell sentia: "La meva col·laboració a *El Llamp* va fer-me conèixer,

d'una manera o altra, la gent més preocupada de cultura, la gent més inquieta, literàriament, de les meves comarques.”

Persones que, conjuntament amb les lectures, a poc a poc, anaren guiant-lo i marcant-li el camí —o, per dir-ho amb major precisió, ajudant al fet que anés descobrint el seu propi—, semblant les llavors que acabaren fructificant en la seva personalitat.

Així, la tardor de l'any 1925, quan es complí el seu “somni de conèixer Barcelona” i començà a treballar “a la casa Orbis, del carrer de Claris, on venien màquines d'escriure, cintes, paper carbó i objectes d'escriptori”, un dels seus companys, “que es deia Bosquets” i amb el qual va “simpatitzar de seguida” li aconsellà d'anar “algunes tardes a la biblioteca Arús, del passeig de Sant Joan”.

Allí, tingué l'oportunitat de “llegir manta poesia catalana”, de Verdaguier, entre d'altres, però la producció lírica d'un d'aquests, Josep Carner “[l']embruixà”. Li revelà “el sentit d'un llenguatge que em semblava nou, acabat de crear, i la veritable emoció poètica”. Raó per la qual, “hi ha versos seus, collits aquelles tardes, que encara ara em vénen al pensament i me'ls trobo, sense adonar-me'n, als llavis [...]. Les imatges em transportaven”.

L'impacte i l'ampliació del cabal literari que li suposà el seu desplaçament a la capital del Principat queda patent, també, en l'esbós biogràfic —donat a conèixer per Dolors Contra i Anna M. Roca⁹— que escrigué referint-se a ell mateix en tercera persona, en el qual no tan sols fa referència a algunes de les seves noves lectures, sinó a les reflexions que n'extreu:

El somni d'esdevenir periodista en comporta, simultàniament, un altre: anar a treballar a Barcelona, que encara no coneix. [...] Té divuit anys, però sembla que en tingui quatre o cinc més. [Comença a treballar a] “Establiments Châtélais”, [on lliga amistat amb Francesc Estrada i] plegats van llegir (en un racó del cafè o asseguts en un banc públic) *Guerra i pau*, *Resurrecció*, *Ana Karenina*, *La sonata a Kreutzer*, de Tolstoi, així com *El contracte social* i *Les confessions* de Rousseau; i encara d'altres. És curiós que tots dos amics, escèptics pel que toca a la fe religiosa, creien en la bondat natural de l'home i en la confraternitat universal.

A L'exiliada. Segona part. Dietari de l'exili, 1941-1942
l'escriptor anirà deixant-nos mostres de com els llibres i la lectura anaven afaiçonant la seva manera d'ésser i evidenciant que aquella sensació d'estranyesa que sentí en abastar l'adolescència no seria una excepció o una anècdota conjuntural,

“BLADÉ PASSA DE L'HOME A LA SEVA OBRA SENSE CAP INTERRUPCIÓ DE CONTINUÏTAT. I NO PAS PER CASUALITAT: PER A ELL, AMBDÓS SÓN UNA I LA MATEIXA COSA.”

sinó una situació que es repetiria, atès que la majoria de la gent no sent gran interès per la cultura i el pensament.

Així, en el seu extens apunt de 20 de març de 1941, comenta que “entre els exiliats hi ha molta gent que es fastigueja” i que exclama, badallant: “Quin avorriment!” Ell, que no té “la pedanteria de [...] compartir aquest estat d'ànim”, conclou que el tedi té una raó més pregona: “La gent s'avorreix, em sembla, no solament perquè no sap què fer sinó perquè no sap què pensar.”

Un mes més tard, la lectura de llibres sobre dos dels més grans poetes del seu temps —*La poésie de Stéphane Mallarmé*, de Thibaudet; *Vie de Mallarmé*, d'Henri Mondor; *Mallarmé l'obscur*, de Charles Mauron, i *Rainer Maria Rilke*, de Robert Pitrou— el duu de nou a fer la (inevitable, crec) identificació entre autors i obres.

Així, en la seva anàlisi, tan profunda com escaient, el component literari i l'ideari personal dels dos magnes escriptors esdevé inseparable; Bladé passa de l'home a la seva obra sense cap interrupció de continuïtat. I no pas per casualitat: per a ell, ambdós són una i la mateixa cosa.

LECTURES I IDEARI LITERARI

Al llarg de les seves obres les referències al seu ideari literari —que engloba tant la temàtica com l'estil— nascudes de les seves lectures són recurrents. En general, quan deixa constància escrita d'allò que llegeix, fa un esment a la seva afinitat tant amb l'argument com amb l'estil que ha emprat l'autor corresponent.

Tant és així que —tot i que ell s'hi donava de menys: “aficionat a la crítica literària (no pas a fer-la sinó a llegir-la)”, li escrivia amb la seva modèstia característica a Rafael Tasis en una carta de l'any 1953— faríem bé de començar a considerar la indiscutible validesa de la seva tasca crítica, i a col·locar-lo al lloc que es mereix: si no al mateix nivell, ben a prop d'aquells que ell mateix considerava els millors representants de la crítica literària catalana, començant pel mateix autor de *La Bíblia valenciana* i seguint per Albert Manent i Maurici Serrahima.

Al primer volum de *L'exiliada. Dietari de l'exili, 1939-1940*, explica que acaba de llegir *Prêtèrits olotins*, del doctor Danés, que li fa venir a la memòria una altra obra que “fa més de vint anys” havia llegit, “amb delícies”, *Els singulars anecdòtics*, de Plàcid Vidal; un parell de llibres “de records”,

que considera “la forma literària [...] més vivent”, per desgràcia, “poc abundosa a casa nostra”.

Per bé que l'estil del doctor Danés no li plau gaire, atès que “barroqueja una mica”, li interessa “tot el que diu”, perquè creu que “és bo: memòries de vells costums olotins desapareguts, efemèrides d'aiguats i terratrèmols, històries de lladres, baralles de capellans, descripcions de retaules...”.

En el volum següent de l'*Obra completa* és Francesc Pujols, a la presentació de *Crònica del país natal*, qui fa cinc cèntims de l'ideari literari de Bladé i Desumvila, tot fent-nos saber que “a Montpeller, [...] tancat a la Biblioteca Municipal, voltant de cent mil llibres, es va fer en poc temps una cultura francesa, que és superior a la nostra, que finalment va acabar portant-lo a la cultura universal [...] sense fer-li perdre l'encís del poblet”.

Un dels seus amics, Joan Garcia —“un intel·lectual, seriosament irònic, sota les aparences i l'aire d'un pagès”— li encomanà “el seu entusiasme” per un dels escriptors que li deixà una petja més marcada: Anatole France, “el famós escriptor mort de feia poc”.

A *Viatge a l'esperança* posa de manifest la seva identificació per Josep Maria Poblet, un autor que, com li succeeix a ell mateix, sent una gran estimació literària per “la crònica i «la voluptat del record», com diria Francesc Pujols”.

I que a més a més —de nou, l'indissociable agermanament entre fons i forma—, ho fa amb un estil que a Bladé li agrada força i amb el qual se sent molt identificat, “sense baves ni enfarfec, alhora que tot «dringant» per dir-ho amb un mot que li és car”.

I no tan sols això, sinó que —i d'aquesta manera assoleix allò que en podríem dir la santíssima trinitat literària bladeriana: amalgamar la “voluptat del record”, un estil fluït (que “dringui”) i el coneixement o aprenentatge— “en el seu llibre *De Barcelona a l'Havana...* he après més coses sobre la manera de ser dels cubans que no hauria après en els tractats d'un expert en geografia humana”.

UN MODEL D'IDEARI LITERARI: STENDHAL

Abans d'enllestir l'anàlisi del seu ideari i pensament (personal i literari) de l'il·lustre benissanetà, parlant d'una altra de les claus de volta —la lluita contra l'oblit—, em permeto un breu esment sobre un dels seus autor preferits;

“LA SANTÍSSIMA TRINITAT LITERÀRIA BLADERIANA: AMALGAMAR LA «VOLUPTAT DEL RECORD», UN ESTIL FLUÏT (QUE «DRINGUI») I EL CONEIXEMENT O APRENETATGE.”

un d'aquells autors que prengué com un model d'estil per a les seves obres: Stendhal.

El primer esment cronològic a l'escriptor francès la trobem —com ja hem vist— a *L'edat d'or*, en entrar en contacte amb els llibres que el seu avi desava en una caixa a les golfes: “Les obres traduïdes eren totes d'autors famosos (Balzac, Stendhal, Víctor Hugo, Flaubert...)”

A *L'exiliada. Segona part*, llegeix el volum V del *Diari* de Stendhal i se sent tan identificat amb ell que anota una citació: “18 de març de 1815. *Hâmet est, passez-moi le terme, un couillon. Il faut que son ennemi l'assiège pour qu'il se détermine à le tuer. Il n'a de beau que le moment où le poignard levé sur sa mère il demande à l'ombre de son père ce qu'il faut faire.*”

La seva admiració per l'escriptor francès la trobem de nou a *Viure a Tarragona. Fulls d'un dietari, 1966-1969*.

Per començar, al “Pròleg de l'autor (a la primera edició)”, quan posa de manifest que el seu gènere literari que més li plau, i aquell en què se sent més còmode escrivint —el memorialístic— també tingué Henry Beyle com un dels seus practicants més reconegut:

La literatura, diguem-ne *de dietari*, com els llibres de memòries i de records, no s'han prodigat gaire a Catalunya, particularment abans de la darrera —fins ara— guerra civil. Fa l'efecte que els escriptors catalans sentien el pudor d'escriure els seus *souvenirs d'egotisme*, com diria Stendhal.

De la mateixa manera, també al seu apunt de 6 de març del 1967, quan, tot parlant dels “*Sonets tarragonins* de J.A. Guàrdias i [d]els *Versos de Tarragona* de J. Vives i Miret”, recorre a Stendhal per expressar un dels perills que pot suposar la consagració literària: “No sé ben bé per què, sospito que tant l'un com l'altre poeta són avui *sagrats* en sentit stendhalià, o sigui que ningú no toca els seus llibres.”

Amb tot, la més gran lloança al que considera un dels seus perceptors literaris l'escrigué a l'article “Stendhal a Barcelona”, en el qual, com Pujols, fa un èmfasi especial en la seva modernitat:

De tots els grans escriptors francesos —i no francesos— del segle passat, Henry Beyle és potser el més modern, el més actual.

Des de la nostra sensibilitat, almenys, no hi ha cap altra obra literària (que dati de cent anys) tan viva i tan fresca com la de Stendhal. És un fenomen extraordinari, ja que el

mateix Beyle va intuir-lo. La seva famosa profecia “A mi em llegiran vers 1935”, plenament confirmada demostra una clarividència raríssima en la història de la literatura.

Stendhal té avui, en efecte, més lectors i més admiradors que mai. Això no solament per la qualitat del seu estil —sense enfarfecs, sense adjectius, prodigiosament directe— sinó per la força de les seves idees, moltes de les quals són tan actuals com el seu estil.

L'INSTINT DE LLUITAR CONTRA L'OBLIT

L'enyorança fa veure les coses perdudes més boniques del que realment foren, sobretot si tenen relació amb la vida de la noiesa i la joventut.

No hi ha dubte que si per algun concepte en concret es defineix el pensament i l'ideari d'Artur Bladé i Desumvila és per la voluntat de lluitar contra l'oblit, de preservar el record d'un país, un paisatge i un paisanatge.

Una voluntat, no cal dir-ho, reeixida del tot. Aquells que vulguin conèixer com eren la gent i les terres de la Ribera d'Ebre al llarg del primer quart del segle XX no ho poden tenir més fàcil: només han de submergir-se en algun dels tres tan enriquidors com magnífics volums del Cicle de la Terra Natal de la seva *Obra completa*.

Ho expressa, amb una claredat meridiana, al pròleg —“Un pròleg que podria ésser un epíleg”— de *Gent de la Ribera d'Ebre*:

Heus ací [...] una mostra, ben modesta, per cert, de l'afany que, de tot temps, ha fet lluitar l'home contra l'oblit (en definitiva, contra la mort) i l'ha portat a dibuixar una imatge a la paret d'una cova, a modelar un tros de fusta, a esculpir una pedra, a escriure un paper o, simplement, a repetir una cançó o una dita [...]. *Que tanta feina resultarà, a la llarga, inútil? Sí, però no pas més que no fer-la.* I, mentrestant, entreté i àdhuc conhorta. Conhorta sobretot en [...] una època en què la gent de la meua generació ha vist com es frustraven en la flor de la vida, totes les il·lusions [...]. D'aquí que siguin tan nombrosos els que no han tingut altre remei, per a poder continuar vivint, que *cercar, escàpols del present, el refugi del passat* i de la regió secreta (*mena de terra natal en el temps*) que informà llur noiesa i llur adolescència. [...]

Sigui el que sigui, jo he de confessar que em feia goig d'enllestir el tríptic revelador, almenys, d'una certa fidelitat a la terra [...] Era aquesta la millor manera d'assegurar-me una petita immortalitat en el temps i en l'espai, o sigui

“LA MÉS GRAN LLOANÇA AL QUE CONSIDERA UN DELS SEUS PERCEPTORS LITERARIS L'ESCRIGUÉ A L'ARTICLE «STENDHAL A BARCELONA», EN EL QUAL, COM PUJOLS, FA UN ÈMFASI ESPECIAL EN LA SEVA MODERNITAT.”

de trenta o quaranta anys, tirant per llarg, i estrictament circumscrita al clos nadiu. Car tothom té la immortalitat que merita.

Tal com veiem a *Les primeres descobertes*, aquesta necessitat de mantenir el passat prové ja dels seus primers temps de lector, quan “alguns convilatans” anaven a casa seva “per parlar amb el meu avi, s'estranyaven de veure'm amorrat a un llibre i m'avisaven: *Et tornaràs boig!*” i “ho consideraven una mania perillosa”.

Això no obstant, no va “enfolir”, per més que “de vegades, les fantasies dels llibres em semblaven més reals que la realitat mateixa”. Un sentiment que l'acompanyà la resta de la seva vida —“avui encara, algun cop, em dóna de parer que les coses veres, els fets viscuts, no acaben de «realitzar-se» si no figuren en un llibre”— i determinà la seva dedicació a l'escriptura, ja que “a despit de saber que tot és precari i que tot s'ha de perdre, tant si està en blanc com en negre sobre blanc, tot sembla encara més fugaç i fonedís si no s'estampa en lletres de motlle”, la qual cosa fa que “l'home, fins ara, només ha trobar algunes formes de relativa «perdurabilitat» contra la fugida del temps i la destrucció inevitable de les coses. Una és l'escriptura”.

Al pròleg de *Viure a Tarragona. Fulls d'un dietari*, 1966-1969 deixa patent una altra volta que la línia divisòria entre ideari personal i literari és pràcticament invisible, en fer referència a aquells grans autors que, abans que ell, convertiren el gènere memorialístic en una necessitat vital.

La literatura, diguem-ne *de dietari*, com els llibres de memòries i de records, no s'han prodigat gaire a Catalunya, particularment abans de la darrera —fins ara— guerra civil. [...] Però en reprendre la producció literària en català, després dels quaranta anys de persecució i de censura [...] s'ha comprès que es tractava *d'una realitat superior de vegades a la fantasia* [...]. Qui això escriu, [...] ha sentit des de molt jove la joia de narrar, bé o malament, de paraula i per escrit, així com la de donar forma, diguem-ne literària, als pensaments. De vegades, una de les millors maneres de saber, més o menys, allò que un pensa, consisteix a escriure-ho.

[...] Un dietari respon gairebé sempre a una necessitat (la qual cosa no vol dir obligació) filla d'una mena d'instint (no tothom el sent): *l'instint de lluitar contra l'oblit* (que és com dir contra la mort) i deixar un rastre més o menys durador, que això és aleatori, perquè l'essencial és lluitar, és a dir, escriure. Escriure fins i tot sense saber si allò que un escriu serà publicat. [...]

Hi insisteix —“No temo la reiteració”— a les “Paraules preliminars” del seu dietari dels dos anys següents, quan es demana quina és “la raó d’escriure”, per concloure que, si més no en el seu cas, la responsabilitat primigènica i principal la té “allò que Francesc Pujols anomenava *la voluptat del record*, i un francès eminent *la recherche du temps perdu*, dos postulats relacionats de forma directa amb els llibres de memòries i amb els dietaris”.

Aquesta voluntat de lluita contra l’oblit l’analiza d’allò més bé Roser Pujadas a *Exili, memòria i retorn: a propòsit d’Artur Bladé i Desumvila i Avel·lí Artís-Gener*: “Podríem definir la memòria com un intent de fer present (de reconstruir narrativament) allò passat”, i per això “per a l’exiliat, la terra d’origen forma part d’aquest passat, així que, en el seu cas, fer present allò llunyà no té a veure només amb unes coordenades temporals sinó també espacials”.

La qual cosa explica que “l’obra memorialística d’exili d’Artur Bladé constitueix un cas paradigmàtic d’una literatura nostàlgica, evocadora del país natal”. Així, a “*Benissanet, Crònica del país natal i Gent de la Ribera d’Ebre* [...] descriu de manera costumista i idealitzada el poble natal, segons el recorda a principis de segle”. I, “amb més referències autobiogràfiques, *L’edat d’or* ens transporta a la seva infantesa a Benissanet”.

I en tornar a la seva terra, “la tristesa provocada per les mancances només pot ser atenuada [...] pel record dels bells temps”, raó per la qual en “posar cara a cara la terra mítica construïda a l’exili a través del record, amb el poble natal real, segueix optant per la memòria com a mecanisme per superar les mutilacions provocades al llarg del seu exili”.¹⁰

Acabaré aquest apartat dedicat transcrivint el tan adient “Epíleg (a la primera edició)” que escrigué el gran bladeria Albert Manent a *L’edat d’or*:

El llibre respon, una vegada més, a la seva indeclinable vocació memorialista, descoberta de jove i que l’exili estimulà perquè calia no sols sobreviure sinó també deixar petjada historioliterària en un temps en què, tot i que Catalunya s’anava refent del genocidi frustrat del general Franco, es trobava força mancada d’obres memorialístiques, llevat de grans excepcions com les memòries de Sagarra o de Gaziel i, naturalment, la deu sorprendent que començava a rajar del conjunt de l’obra de Josep Pla el qual és, amb Bladé, al capdavant del gènere memorialístic, tot i que l’escriptor de Benissanet és més verídic i honest.

“NO HI HA DUBTE
QUE SI PER ALGUN
CONCEPTE EN
CONCRET ES DEFINEIX
EL PENSAMENT I
L’IDEARI D’ARTUR
BLADÉ I DESUMVILA
ÉS PER LA VOLUNTAT
DE LLUITAR CONTRA
L’OBLIT, DE PRESERVAR
EL RECORD D’UN PAÍS,
UN PAISATGE I UN
PAISANATGE.”

El lector que conegui d'altres llibres seus, amb *L'edat d'or* confirmarà com, a través de la noiesa, el memorialista va saber evocar mestriolament “un període fetiller i desmanegat” de la vida, com escriu ell mateix.

CONCLUSIÓ

Com a breu conclusió convé assenyalar, en primer lloc, que si el bagatge de les lectures que ha anat fent al llarg de la seva vida és important per a qualsevol persona amb un mínim de cultura, i encara més si es tracta d'un escriptor, en la figura i l'obra de Artur Bladé i Desumvila és absolutament fonamental.

Fins a un extrem tal que resulta molt difícil de conèixer-ho amb profunditat sense estudiar amb detall aquest bagatge, que influí d'una manera tan determinant en el seu pensament i en el seu ideari personal i literari.

En segon lloc, cal concloure que, tal i com hem anat veient al llarg del treball que presento, la delimitació entre l'ideari personal i el literari de l'insigne benissanetà esdevé, ja no difícil, sinó impossible.

En l'autor de *L'exiliada* l'home i l'obra es confonen, són una i la mateixa cosa. Penso que Marcel Proust tenia raó, quan afirmava que no és necessari estudiar la vida d'un autor, a l'hora de fer la recepció de la seva obra, atès que és aquesta la que té rellevància i s'ha de defensar per ella mateixa, però —com he intentat de posar de manifest—, en el cas de Bladé i Desumvila, llegint l'obra, hi llegim l'home.

AGRAÏMENTS

En primer lloc, vull agrair al jurat d'aquesta Beca d'Estudi de l'Obra i la Figura d'Artur Bladé i Desumvila la confiança que em mostrà en concedir-me-la, i el seu suport en realitzar-la.

En segon, a Gerard Mercadé, per la seva constància, la seva permanent predisposició i la seva infinita paciència en la seva col·laboració. Agraïment que vull fer extensible als membres de l'Arxiu Comarcal de la Ribera de l'Ebre (ACRE), per l'amabilitat i la diligència que em mostraren en acudir a les seves instal·lacions.

En tercer lloc, als quatre insignes bladerians que m'han precedit en aquesta Beca —Xavier Garcia i Pujades, Sam Abrams, Abraham Molino i Balet i Jordi Julià i Garriga—, la magnífica tasca dels quals m'ha servit d'estímul i de guia.

Gran part dels mèrits d'aquest assaig són seus; els demèrits, no cal dir-ho, meus en exclusiva.

I, sobretot —*last, but not least*—, a Artur Bladé i Font, no tan sols —tot i ésser importantíssim— per ésser l'impulsor i ànima mater del coneixement i reconeixement de l'obra del seu pare, sinó, per damunt de tot, pel seu ímpetu indeturable, pel seu convenciment contagiós, per la seva simpatia i per haver-me allargar la mà amb generositat per tot allò que em pogués convenir.

Sense ells, aquest estudi, senzillament, no hauria estat, no ja possible, sinó imaginable.

“LA DELIMITACIÓ
ENTRE L'IDEARI
PERSONAL I EL
LITERARI DE L'INSIGNE
BENISSANETÀ ESDEVÉ,
JA NO DIFÍCIL, SINÓ
IMPOSSIBLE.”

“EN EL CAS DE BLADÉ
I DESUMVILA, LLEGINT
L'OBRA, HI LLEGIM
L'HOME.”

NOTES

1. <<http://www.beaba.info/modules.php?name=topMusic&op=artist&idartist=45>>
2. *Història nacional de Catalunya*. Barcelona: Edicions Pàtria, vol. I, p. 67. (7 vols.)
3. BARTHES, Roland (1992): “Introduction à l'analyse structurale des récits”, dins *L'aventure sémiologique*. París: Seuil. (El subratllat és seu.)
4. ECO, Umberto (1991): *Els límits de la interpretació*. Barcelona: Edicions Destino, p. 460. (El subratllat és seu.)
5. *Op. cit.*, p. 16.
6. PROUST, Marcel (1987): *Contre Sainte-Beuve*. París, Gallimard, p. 127.
7. *Op. cit.*, p. 130.
8. *Op. cit.*, p. 131.
9. CONTRA, Dolors; ROCA, Anna M. (1982): “Artur Bladé i Desumvila: una obra com a testimoni”, dins *Treballs de la Secció de Filologia i Història Literària*. Tarragona, núm. III, p. 215-277.
10. PUJADAS, Roser (2006): “Exili, memòria i retorn: a propòsit d'Artur Bladé i Desumvila i Avel·lí Artís-Gener”, dins *Escriptores, editoriales y revistas del exilio republicano de 1939*. Sevilla: Editorial Renacimiento.